

"זכור את אשר עשה לך עמלק" זו לא קריאה לרצח עם

הפסוק שציטט ראש הממשלה בנוגע לחמאס הוזכר בכתב התביעה נגד ישראל בהאג, אבל אין בו קריאה לג'נוסייד אלא רק קריאה לזכור את המעשים הרעים שנעשו. מעיון במקורות עולה שגם הציווי למחות את עמלק אינו קשור להשמדה על יסוד גזעי, אלא תלוי במעשי העמלקים, והוא אינו רלוונטי לימינו. הרמב"ם מנה מצווה נוספת ביחס לעמלק, והיא אקטואלית מתמיד – לזכור שהאויב שונא אותנו

ד"ר יוחאי מקבילי | 06.02.24 | 10:03

106 תגובות

תגיות

[חמאס](#)

[טבח 7 באוקטובר](#)

[הרמב"ם](#)

[טבח שמחת תורה](#) ב-7.10 היה מן הקצרים, האכזריים והמזעזעים ביותר בהיסטוריה המתועדת, הקשה ביותר לעם היהודי מאז השואה, ואולי הקשה ביותר בארץ ישראל זה לפחות אלף שנה. רצח פראי, אונס שיטתי, עריפת ראשים וכריתת איברים, התעללויות בחיים ובגופות, שריפת אנשים חיים, חטיפה. הצילומים והתיאורים של המעשים השטניים עוררו זיכרונות קמאיים לאויב האב-טיפוסי של ישראל, [עמלק](#) – ואלו עוררו התבטאויות שונות, שהגיעו [עד לבית הדין הבינ"ל בהאג](#). בואו נעשה סדר.

הרמב"ם, רבי משה בן מימון, גדול הפוסקים וההוגים היהודיים, כותב שיש שלוש מצוות הקשורות לעמלק. הראשונה היא למחות את עמלק ("תמחה את זכר עמלק מתחת השמים") – היא לא אקטואלית בימינו, והמניע שלה אינו גזעי. חמאס אינו עמלק, והמלחמה בו נובעת משכל ישר ולא זקוקה לשום ציווי מקראי. אבל המצוות הבאות אקטואליות מתמיד: השנייה, לזכור את אשר עשה לנו עמלק ("זכור את אשר עשה לך עמלק") – כלומר להזכיר ולדבר על זה; והשלישית, לא לשכוח ("לא תשכח") – לא מדובר בהיפוכו של "לזכור", אלא בתפיסה מחשבתית שונה שאנו כה זקוקים לה.

3 צפייה בגלריה

כוחות צה"ל ברצועת עזה. כדי לחסל את חמאס צריך שכל ישר, ולא צריך שום ציווי מקראי
(צילום: אלכס קולומויסקי)

טעות לקשור בין חיסול חמאס לעמלק

המצווה להשמיד את עמלק היא לא אקטואלית, והיא לא ג'נוסייד. הרמב"ם במורה הנבוכים מסביר שהתורה האריכה בתיאור שושלת יוחסין של בני שער, רק כדי שנוכל לזהות באופן מדויק וגנטי את עמלק: "כדי שלא יומת שבט בכלל שבט אחר, כי הגזרה הייתה על זרע עמלק דווקא". עמים רבים ביקשו לחסל אותנו במהלך ההיסטוריה, ואף לא אחד מהם זוהה כעמלק, אלא רק כמטפורה.

גם הרמב"ם, שהיה פליט מכת מוסלמית קיצונית שביקשה לאסלם את כל העולם, לא ראה בהם "עמלק". הרמב"ם הוא דמות גדולה, ולכן מנסים לתלות בו תפיסות גם אם הוא התנגד להן מפורשות. כך, למשל, בשל זוועות הקומוניסטים והנאצים, היו שניסו לדייק שהרמב"ם לא כתב על עמלק ש"אבד זכרו" כמו שכתב על עמים אחרים, ומכאן עולה שעמלק עדיין קיים, והוא מוגדר בדמות כל מי שמבקש להשמידנו. מדובר בדיוק אקרובטי שמכחיש את הרמב"ם הפשוט במורה הנבוכים. לא ככה לומדים את הרמב"ם.

כדי לחסל את חמאס צריך שכל ישר, ולא צריך שום ציווי מקראי. לפעמים ההשוואות לא רק שלא מועילות, הם גם מכניסות מושגים אחרים לחלוטין. גם כלפי עמלק, אין מדובר בהשמדת עם על יסוד גזעי (ג'נוסייד). המלחמה בעמלק אינה מלחמה על יסוד אתני וגנטי, אלא תלויה במעשיהם של העמלקים. לפני המלחמה קוראים להם לשלום ואם הם נענים, אין מלחמה. עמלקי גם יכול להתגייר, וברור שלא מדובר על יסוד גנטי.

הרמב"ם. את המילים מהתורה, "לא תשכח", פירש: "שאסור לשכוח איבתו ושנאתו"

המטרה היא להעניש את עמלק על מעשיו, כדי להרתיע אויבים אחרים, ולשם כך יש לפגוע גם בתומכי רוצחים, כמו שמסביר הרמב"ם במורה הנבוכים: "כך שאפילו יצוץ בהם אדם רע ומשחית שלא אכפת לו להרע לעצמו ואינו חושב על הרע שהוא עושה – הוא לא ימצא מסייע משבטו שסייע לו לעשות את הרעות שירצה לבצע". את הביצה שיוצרת את התמיכה ברצח – יש לייבש.

יש אויבים שצריך להביס

מן המסורת של שתי המצוות האחרות – לזכור ולא לשכוח – אפשר ללמוד השראה גדולה לימינו. המצווה לזכור את המעשים הרעים אינה עניין של מחשבה, אלא של מעשה: להזכיר ולדבר בהזדמנויות רבות על מעשי הזוועה, שהם פגיעה בחלשים רק מפני שהם חלשים. הרמב"ם, הידוע בשביל הזהב של המעשים הנכונים, במתינות שלו ובשאיפה האוניברסלית שלו, מסביר במורה הנבוכים שאומנם רוב פעולותיו של מנהיג ושל ציבור חייבות להיות פעולות של חמלה ורחמים, גם לאור מטרה צודקת, אבל חייבות להיות גם פעולות קשוחות כנגד מעשים רעים. זהו האיזון המושלם. זו רדיפת צדק.

הניסוח של הרמב"ם למשמעות הציווי "לא תשכח", ביחס לעמלק, מעניינת ומפתיעה. לדבריו, לא מדובר בציווי שלא לשכוח את המעשים הנוראים, אלא "שְׁאֲסוּר לְשַׁכַּח אֵיבְתוֹ וְשִׁנְאָתוֹ" (הלכות מלכים ומלחמות). כלומר, לא תשכחו כמה עמלק שונא אותנו וכמה הוא רואה בנו אויב. הדבר נכון בוודאי גם לגבי חמאס, לחיזבאללה, לאיראן ולדומיהם.

ראש ממשלה בנימין נתניהו ברצועת עזה במהלך המלחמה. ההשוואה בין חיסול חמאס לעמלק לא מועילה

(צילום: אבי אוחיון, לע"מ)

המושג "אויב" נמחק לחלוטין בעולם המערבי, כאילו קיימים רק יריבים עסקיים, שהאתגר הוא למצוא דרך לליבים על ידי יצירת אינטרסים משותפים והטבות כלכליות. זו אשליה שסופה אכזבה מרה וסבל אינסופי. זה לא רק "אין רעים, יש רק אנשים שרע להם"; קיים רע שטני שאינו תלוי בנו או במעשינו. הוא שם מעצם קיומנו. זו תבנית המחשבה של חמאס ודומיו. יש יריבים ואויבים שעימם יש לדבר ולצמצם פערים ואיבה, אבל יש גם אויבים שטניים חפים משיקולי אינטרסים, שאותם יש להביס בחיסול מוחלט.

"זכור", "לא תשכח" – משימה אקטואלית מתמיד: אם נזכור ונזכיר את המעשים השטניים, ולא נשכח כמה האויב רואה בנו אויב שיש להשמיד – נוכל לאסוף כוח, לנצח ולהביא שלום לעולם.

- ד"ר יוחאי מקבילי הוא מבאר ועורך של מהדורת "מורה הנבוכים" החדשה בהוצאת "ידיעות ספרים", עם תרגום חדש, ביאור עדכני והרחבות המגשרות על הפער בין כתיבת הספר לימינו. המהדורה החדשה לספרו של הרמב"ם, בשלושה כרכים, כוללת מפתחות והקדמות ממומחים בעולם האקדמיה וממסורת ישראל